

Experiment Ver-binding MBO College Hilversum & Onderwijs124

1. Waar we begonnen

Het grote plaatje: Iedereen Binnenboord bij MZ

Om de aanwezigheid in de lessen van studenten van Maatschappelijke Zorg van MBO College Hilversum te verhogen, is het docententeam in het voorjaar van 2025 begonnen met het traject Iedereen Binnenboord. Voor de zomervakantie is het presentievraagstuk in kaart gebracht, vanuit de bestaande data, een Lego-sessie met studenten over de vraag 'wat maakt dat je wel of niet naar school komt', en een werksessie met docenten waarin een eerste analyse is gemaakt op acht thema's die studentaanwezigheid kunnen beïnvloeden. Vanuit deze eerste verkenning zijn een aantal thema's als prioriteit gekozen. Per thema werd een werkgroep samengesteld van docenten, die het thema verder geanalyseerd hebben en één of meerdere interventies hebben bedacht om de presentie van studenten in de lessen te verhogen.

Thema binding als prioriteit

Een van de gekozen prioriteiten was het thema 'binding'. Vanuit de literatuur weten we dat betrokkenheid en sociale binding belangrijke mechanismen zijn die de motivatie van studenten beïnvloeden, en daarmee ook van invloed zijn op aanwezigheid en uitval (ECBO, 2023). De werkgroep bedacht meerdere interventies, waaronder het idee van co-creatie dat uit zou groeien tot dit 'Experiment ver-binding'.

Vertrekpunt van de interventie was de constatering dat verbinding per definitie vraagt om wederkerigheid van de partijen die willen of zouden moeten verbinden. En direct daarbij de vraag: wij zien een gebrek aan binding als een

probleem dat bijdraagt aan afwezigheid van studenten, maar hoe zien studenten dit zelf eigenlijk? Weten we dat wel goed genoeg, en welke oplossingsrichtingen zien studenten? En zou het steeds opnieuw voeren van dit gesprek met de studenten om wie het gaat, misschien al een oplossingsrichting in zichzelf zijn?

Co-creatie als oplossing

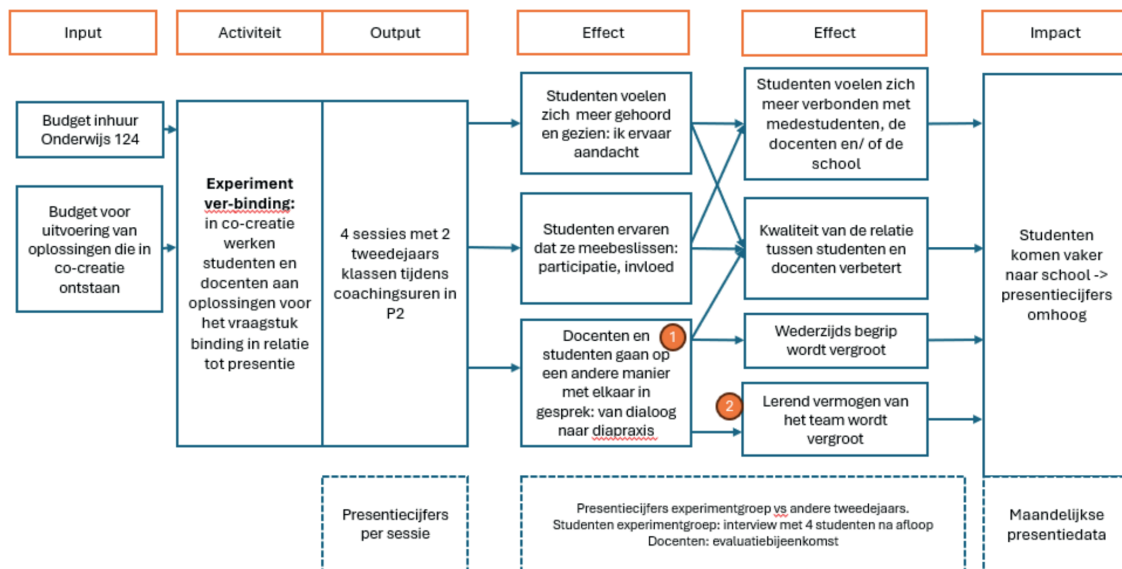
De werkgroep wilde aan de slag met deze vragen. Aangezien de aanwezigheid van studenten al jaren een dip vertoonde gedurende periode 2 van jaar 2, besloten zij de interventie op die groep te richten. Bedacht werd om co-creatiesessies te organiseren, tijdens de coachingslessen waarbij twee klassen onder begeleiding van een aantal docenten werken aan hun studieopdrachten. Het doel van de co-creatie was niet zozeer de oplossingen die door studenten en docenten samen bedacht zouden worden, maar stimuleren van het proces van verbinding tijdens en door het co-creëren.

De beoogde effecten en impact zijn schematisch weergegeven in onderstaand veranderpad.

Veranderpad & monitoring ledereen Binnenboord-Team/opleiding MZ - Thema Binding

Veranderpad & monitoring ledereen Binnenboord – Team/ opleiding MZ - Thema Binding

Aannames:

- 1: docenten voelen verlangen/ zien belang om op een andere manier in gesprek te gaan met studenten
- 2: manier van werken in de co-creatiesessies (gezamenlijke probleemanalyse – oplossing – uitproberen – verbeteren) werkt door en wordt breder toegepast

De ontwerpaanpak

Onderwijs124 is ingeschakeld om te ondersteunen bij ontwerp, uitvoering en evaluatie van de co-creatiesessies.

Onderwijs124 is een netwerkorganisatie van onderzoekers, adviseurs en kunstenaars. In dit project zijn dr. Pieter Baay, Sabine Joosten en Laura Polder betrokken.

Zij hebben de ontwerpgroep met docenten begeleid en de sessies (mede) begeleid. Tijdens de startbijeenkomst met de ontwerpgroep en onderwijskundige is verkend hoe de geformuleerde vraagstukken voor elk individu persoonlijk speelde en hoe zij daarin naar antwoorden zochten.

Daarbij is gekozen voor een proces van samen zoeken: niet het gehele project vooraf willen uittekenen, maar telkens uitproberen, bijstellen, en samen ontdekken wat werkt. Hiervoor was tweewekelijkse afstemming met de ontwerpgroep. Passend bij co-creatie was het ook zoeken en afstemmen waarin Onderwijs124 het initiatief nam en waarin de docenten dit deden. Deze aanpak is ook met elkaar geëvalueerd.

2. Aanpak in vier sessies

Dit experiment is opgezet vanuit een eenvoudige, maar fundamentele vraag: **Hoe kunnen we de binding tussen tweedejaars studenten onderling, studenten en docenten en studenten en de opleiding versterken, zodat de aanwezigheid van studenten in de lessen vergroot wordt?**

Niet door aannames te doen, maar door studenten zelf een centrale stem te geven.

In samenwerking met Onderwijs124 is gekozen voor een creatieve aanpak, met werkvormen die uitnodigen tot anders denken en doen.

Ten opzichte van 'normale lessen' kozen we voor andere indeling van het lokaal of andere plekken, werkvormen die andere interactie en sfeer organiseren en uitnodigingen met een creatieve toon en beeld (zie ook "Stappen in het Onbekende, Handboek Muzisch Werk" van Bart van Rosmalen (2024).

De vier sessies van telkens 1,5 uur en de evaluatiesessie zijn weergegeven in onderstaande tabel en nader toegelicht in de tekst.

Datum	Thema	Ingrediënten
10-11-2025	Student voice	<ul style="list-style-type: none"> - De lege stoel voor afwezigen - Gesprek op voeten - Kennismaking via theezakjes - Greatest hits
24-11-2025	De ideale les (design challenge)	<ul style="list-style-type: none"> - Quiz - Subgroepen met teamnaam - Brainstormen, creëren, pitchen - Reflectie
8-12-2025	Bouw je eigen les	<ul style="list-style-type: none"> - Visuele tijdlijn - Rolkaarten - Les bouwen - Vraagstuk van docenten
12-1-2026	Vragen van VIPS	<ul style="list-style-type: none"> - Externe VIPS met vraagstukken - Mini-interview - Pamflet - Evaluatie & feestelijke afsluiting
19-1-2026	Evaluatiesessie	<ul style="list-style-type: none"> - Docentevaluatie met interview en maakvorm - Student-interview met effectkaarten en tijdlijn

Het begin: ruimte maken voor de student

In de eerste sessie stond het openen van het gesprek centraal. We begonnen bewust niet met oplossingen, maar met luisteren. Door middel van werkvormen zoals het gesprek op voeten, de stoel van de afwezige en laagdrempelige kennismakingsoefeningen kregen studenten de ruimte om hun ervaringen te delen over aanwezigheid, laatkomen en afwezigheid.

Al snel werd duidelijk dat afwezigheid zelden gaat over 'geen zin hebben', maar vaak samenhangt met motivatie, veiligheid, aansluiting en persoonlijke omstandigheden. Door dit bespreekbaar te maken, ontstond er een gedeeld begrip tussen studenten en docenten. Tegelijk haalden we op wat studenten helpt om zich wél betrokken te voelen in de les. Deze eerste sessie werd de basis gelegd voor vertrouwen, gelijkwaardigheid en een gezamenlijke taal.

Van ervaringen naar ideeën: de ideale les

In de tweede sessie verlegden we de focus van ervaringen naar verbeelding. Wat zou er gebeuren als studenten zelf mochten ontwerpen hoe een les eruitziet waarin zij écht aanhaken?

Via een speelse “design challenge” onderzochten studenten wat motivatie versterkt en wat energie kost. In teams gingen zij aan de slag met brainstormen, creëren en pitchen. Door spel, humor en competitie ontstond energie, terwijl inhoudelijke thema’s als autonomie, duidelijke uitleg, samenwerken en feedback steeds concreter werden

Belangrijk in deze fase was dat ideeën niet alleen creatief mochten zijn, maar ook realistisch. Door te pitchen en feedback te krijgen van medestudenten en docenten, leerden studenten hun ideeën te onderbouwen en af te wegen. Tegelijk kregen docenten inzicht in hoe hun lessen worden ervaren.

Samen ontwerpen: van ideaal naar haalbaar

In de derde sessie maakten we de stap van ideaal naar praktijk. De eerder opgehaalde inzichten werden letterlijk op tafel gelegd in de vorm van een visuele tijdlijn. Dit zorgde voor herkenning en verdieping: wat werkt, waar haken we af en wat vraagt dit van het onderwijs?

Daarna gingen studenten en docenten samen aan de slag met het ontwerpen van echte lessen voor lopende vakken. In kleine ontwerpteam, met duidelijke rollen (ontwerper, concretiseerder en realist), werd gewerkt aan lessen die zowel aansluiten bij studenten als uitvoerbaar zijn voor docenten.

De kracht van deze sessie zat in de co-creatie. Docenten brachten hun eigen dilemma’s in en nodigden studenten uit om mee te denken. Hierdoor verschoof de dynamiek van ‘wij bedenken het’ naar ‘we maken het samen’. Ideeën werden getest op haalbaarheid, tempo, structuur en inclusiviteit.

Toepassing en betekenis: werken aan echte vraagstukken

In de afsluitende sessie werd het traject verbreed. Studenten werkten samen met collega’s uit de school – zoals teamleiders, zorgcoördinatoren of studentenraad – aan concrete hulpvragen uit de praktijk.

Deze ‘VIP’s’ brachten echte vraagstukken in, die studenten onderzochten via mini-interviews. Op basis hiervan ontwierpen de studenten meerdere oplossingsrichtingen. Door middel van “dotvoting” werd samen gekozen welke oplossing het meest kansrijk was. Deze oplossing werd vervolgens uitgewerkt in een pamflet en gepresenteerd.

Deze sessie maakte zichtbaar dat het geluid van de student niet alleen waardevol is voor lessen, maar ook voor bredere schoolvraagstukken. Studenten ervoeren dat hun ideeën ertoe doen en daadwerkelijk worden opgepakt.

Evaluatiesessie

Er zijn 30-min-interviews met studenten (en apart met de ontwerpgroep) gehouden. De meting richtte zich op de effecten: a) zich gezien/ gehoord voelen, b) gevoel van invloed en meebeslissen, en c) verbinding met medestudenten en docenten.

De interviews werden gehouden in duo’s van studenten, waarbij sommige studenten alle sessies aanwezig waren en andere studenten eens of meermaals afwezig waren. Het interview startte met 4 mini-posters op de tafel: één poster per co-creatiesessie met daarop foto’s en de programmaonderdelen van de sessie. Elke student kreeg een setje kaartjes met uitspraken, geclusterd per effect (a t/m c hierboven, bijv. “mijn mening telde”) en een setje met negatieve uitspraken (bijv. “dit voelde ongemakkelijk”).

Studenten werd gevraagd om kaartjes te leggen bij de vier sessies, waar zij ze vonden passen. Vervolgens werd doorgevraagd: wat gebeurde er, wat merkte je, waarom voelde dit wel/ niet fijn? Hierna is gevraagd naar de link met aanwezigheid en binding, ook in de doorwerking in andere lessen. Bij de studenten die een aantal sessies afwezig waren, is besproken wat ervoor had kunnen zorgen dat zij wel waren gekomen. Tot slot konden de studenten tips geven voor het uitvoeren van de sessies volgend schooljaar. Studenten ervoeren dat hun ideeën ertoe doen en daadwerkelijk worden opgepakt. Tot slot konden de studenten tips geven voor het uitvoeren van de sessies volgend schooljaar.

3. Begeleider-observaties & deelnemerservaringen

Dit hoofdstuk beschrijft de observaties die we hebben gedaan bij het experiment ver-binding. We hebben hiervoor geen kwantitatieve gegevens verzameld, om zoveel mogelijk tijd aan werkelijke interactie te besteden. Zowel tijdens als na de sessies hebben we telkens gevolgd wat docenten en studenten zelf hebben ervaren, opgemerkt en benoemd. Ook de evaluatiesessie is hierin verwerkt en beeld (zie ook “Stappen in het Onbekende, Handboek Muzisch Werk” van Bart van Rosmalen (2024).

3.1 Wat dit traject heeft opgeleverd

De begeleiders hebben geobserveerd dat het experiment (ver)binding heeft gezorgd voor:

- een gedeelde manier van werken met luisteren, doen en samen ontwerpen (als onderdeel van een andere manier van gespreksvoering);
- meer wederzijds begrip tussen studenten en docenten (als onderdeel van de kwaliteit van de onderlinge relatie);
- meer eigenaarschap en betrokkenheid bij studenten (als onderdeel van de ervaren verbondenheid).

Het heeft op korte termijn laten zien dat lessen direct concreter werden, beter aansloten bij student-behoefte en praktische handvatten boden aan docenten om motivatie en aanwezigheid te versterken. Ook heeft het op korte termijn laten zien dat wanneer studenten serieus worden genomen als partners in het onderwijs, dit leidt tot rijkere inzichten en meer verbinding binnen de school.

We betwijfelen of de vier sessies voor een blijvende verandering zorgt in de verbondenheid van studenten met elkaar, docenten en de school. Ook een verhoging van presentiecijfers is (nog) niet zichtbaar. Dit vraagt om een meer structurele en samenhangende manier hoe hier als onderwijsteam vervolg aan te geven.

Dit experiment laat zien hoe “de stem van de student” niet iets extra’s is, maar een wezenlijk onderdeel kan zijn van goed onderwijs.

3.2 Wat docenten ervoeren

Zoeken naar rol, structuur en ruimte

Docenten gaven in de evaluatiesessie aan dat het traject vanaf de eerste bijeenkomst als zoekend werd ervaren. Niet alleen voor studenten, maar ook voor henzelf. Het zoeken ging over vorm, over rolverdeling en over het juiste moment om te sturen of juist los te laten.

“We waren zoekende, zoekende, zoekende samen onderzoeken.”

Dat zoeken ging gepaard met ongemak. Docenten merkten hoe zij, vaak automatisch, terugschoten in hun organiserende rol: materialen klaarzetten, tijd bewaken en het proces begeleiden.

“Door de hoeveelheid werk... kom je eigenlijk niet in die rol van co-creatie.”

Het voortdurend schakelen tussen organiseren en meedenken gaf onrust. Niet zozeer het wisselen van rollen als didactisch principe, maar het ontbreken van vooraf heldere rolafspraken werd als lastig ervaren. Gaandeweg werd voor docenten duidelijk dat ruimte geven alleen niet voldoende is om tot diepgang te komen. Zonder duidelijke structuur bleef het gesprek oppervlakkig of chaotisch.

“Als je diepgang wilt, moet je het echt gestructureerd doen, want dat komt niet vanzelf.”

Dit leidde tot het inzicht dat co-creatie niet betekent dat er minder voorbereiding nodig is, maar juist dat er anders moet worden voorbereid. Rollen, tijd en procesafspraken bleken essentieel om het gesprek te kunnen dragen.

Daarnaast benoemden docenten dat sessies met actie, beweging en spelelementen meer energie opleverden.

Tegelijkertijd waren docenten helder over de grenzen van het traject. De verbinding die ontstond, gold vooral voor studenten die aanwezig waren. De groep die structureel afwezig bleef, bleef grotendeels buiten bereik.

“De verbinding was er vooral met de studenten die er waren.”

Ook de tijdsinvestering werd benoemd als belangrijke randvoorwaarde.

3.3 Wat studenten ervoeren

Meedoen, afhaken en momenten die ertoe deden

In de gesprekken met studenten kwam een genuanceerd beeld naar voren van hoe zij de sessies ervoeren. Studenten maakten duidelijk onderscheid tussen verschillende soorten bijeenkomsten.

In sessies waarin zij samen iets moesten maken of doen, waarin duidelijke opdrachten en rollen waren en waarin een docent zichtbaar betrokken was, gaven studenten aan dat zij actiever meededen en hun aandacht er beter bij konden houden.

“Iedereen had een taak, en dan werd er ook echt naar mij geluisterd.”

In bijeenkomsten met veel uitleg en minder interactie merkten studenten dat hun concentratie sneller wegzakte. Dit werd door studenten niet benoemd als onwil, maar als iets wat hen overkomt.

Een terugkerend thema in de studentverhalen is de invloed van de groep. Studenten gaven aan dat de sfeer in de klas sterk bepaalt of zij aanhaken of juist afhaken.

“Als de sfeer al negatief is, dan haak ik liever af.”

Ook gemotiveerde studenten benoemden dat zij stiller kunnen worden in een negatieve groeps-sfeer.

Naast deze kritische ervaringen benoemden studenten ook expliciet positieve momenten. Meerdere studenten gaven aan dat zij de sessies als oprecht leuk ervoeren. Niet als iets wat elke week zou moeten plaatsvinden, maar als afwisseling binnen het onderwijs.

“Het was wel leuk om dit te doen.”

Het plezier zat voor studenten niet in het ‘leuk maken’ van de les, maar in het samen werken aan vragen die ertoe doen en het gevoel dat hun bijdrage serieus werd genomen. Daarnaast benoemden studenten dat zij zich tijdens de sessies gezien en gehoord voelden. Dit ging niet over bevestiging, maar over aandacht en serieus genomen worden.

“Ik had het gevoel dat ik werd gezien en gehoord.”

Sommige studenten gaven aan dat zij door de sessies anders gingen nadenken over hun eigen aanwezigheid en over wat hen helpt of belemmert om aan te haken. Tegelijkertijd waren studenten realistisch over het traject.

“Dit maakt school niet ineens leuk.”

Dit werd niet ervaren als afwijzing van het traject, maar als een nuchtere constatering.

3.4 Ver-binding tussen studenten en docenten

Elkaar anders leren zien

Wanneer de ervaringen van studenten en docenten naast elkaar worden gelegd, wordt zichtbaar dat de relatie tussen beiden verschoof. Studenten benoemden dat zij docenten in deze sessies anders leerden kennen: niet alleen als uitlegger of beoordelaar, maar als iemand die zichtbaar meedeed, luisterde en doorvroeg.

“Je ziet een docent van een andere kant. Niet iemand die alleen uitlegt of beoordeelt, maar iemand die meedoet, luistert en echt wil weten wat wij vinden.”

“Hij vroeg echt wat wij vonden.”

Deze houding maakte het voor studenten makkelijker om iets te zeggen. Meerdere studenten gaven aan dat zij zich gezien en gehoord voelden.

Voor docenten betekende dit dat zij anders naar studenten gingen kijken. In plaats van vooral gedrag zagen zij meer van wat daarachter schuilgaat: gedachten, meningen en ervaringen met school.

“Ik heb de studenten achter de studenten gezien.”

“Als je alleen op gedrag reageert, kom je niet tot verandering.”

Deze wederzijdse beweging leidde niet automatisch tot verandering bij alle studenten, maar maakte wel ruimte voor andere gesprekken en perspectieven.

3.5 Betekenisvolle momenten

In zowel de student- als docentverhalen werden enkele momenten expliciet als betekenisvol benoemd. De laatste sessie sprong daarbij eruit. In deze bijeenkomst brachten externe betrokkenen hun vraagstukken in en gingen studenten daarmee aan de slag, terwijl docenten luisterden en faciliteerden.

Het verschil zat niet in wie het woord had, maar in waar het gesprek begon: niet bij de les of bij school, maar bij een concrete vraag van buiten.

“Dat ik even aan de zijkant stond en dacht: dit is wat we wilden.”

Ook in de samengestelde gedichten kwam dit moment terug, samen met een terugkerende vraag:

**Eerst verbinding, dan lesgeven.
We luisteren echt.
Maar welke plek heeft de afwezige student?**

Deze vraag bleef nadrukkelijk aanwezig. Ze werd niet opgelost, maar vormde een rode draad door het traject.

4. Succesfactoren en spanningen

Terugkijkend zien we geen vaste aanpak die altijd werkt. Wel werden succesfactoren zichtbaar in de momenten waarop ver-binding leek te ontstaan en in wat dat soms ook in de weg stond.

4.1 Succesfactoren

Wat terugkeert in de verhalen, is een combinatie van voorwaarden die samen iets mogelijk maakten. Een eerste succesfactor is duidelijkheid. Zowel studenten als docenten benoemden dat gesprekken pas op gang kwamen wanneer het doel helder was en de opdracht concreet.

“Het ging niet vanzelf, maar toen het doel duidelijk was, liep het lekker.”

Duidelijkheid gaf studenten houvast om mee te doen en nam onzekerheid weg over wat er van hen werd verwacht. Voor docenten maakte het duidelijker wanneer zij konden loslaten en wanneer sturen nodig bleef. Dit is ook van belang om de creatieve werkvormen voldoende richting te geven.

Een tweede succesfactor is structuur. Waar vooraf soms de aanname was dat structuur gelijkwaardigheid in de weg zou staan, lieten de ervaringen iets anders zien. Zonder structuur bleef het gesprek zoeken; met structuur ontstond ruimte. Ruimte voor verbinding en verdieping.

“Als je diepgang wilt, moet je het echt gestructureerd doen, want dat komt niet vanzelf.”

Structuur ging daarbij niet over controle, maar over het creëren van een kader waarin studenten wisten waar zij aan toe waren.

Een derde succesfactor is de houding van docenten. Studenten benoemden herhaaldelijk dat zij docenten anders ervoeren wanneer deze zichtbaar meededen, luisterden en doorvroegen. Studenten gaven aan zich serieuzer genomen te voelen wanneer docenten zichtbaar aanwezig waren in het gesprek, niet alleen als begeleider, maar als deelnemer.

**“Je ziet een docent van een andere kant.”
“Hij vroeg echt wat wij vonden.”
“Ik had het gevoel dat ik werd gezien en gehoord.”**

Een vierde succesfactor is de actie, beweging en spelelementen die energie en diepgang gaven. Niet omdat het leuk moest zijn, maar omdat tempo en afwisseling hielpen om aandacht vast te houden.

Tot slot komt de rol van de groep in alle verhalen terug. De bereidheid van studenten om mee te doen bleek sterk afhankelijk van de sfeer in de groep. Zo bezien was aanwezigheid en motivatie geen individueel kenmerk, maar mede gevormd in de interactie met anderen.

“Als de sfeer al negatief is, dan haak ik liever af.”

De positieve ervaringen van studenten, plezier, samen werken, gezien worden, werden vrijwel altijd gecombineerd met nuance. Studenten gaven zelf aan dat deze manier van werken niet elke week nodig is en niet alles oplost. Ver-binding gaat dus over het structureel ‘leuk maken’ van onderwijs, maar over het creëren van betekenisvolle momenten.

4.2 Wat spanning of frictie zichtbaar maakte

Naast succesfactoren die beweging lieten zien, maakten de verhalen ook duidelijke spanningen zichtbaar. Een terugkerende frictie betreft de afwezige studenten. Zowel docenten als studenten benoemden dat de verbinding vooral ontstond met studenten die er waren.

“De verbinding was er vooral met de studenten die er waren.”

Voor studenten die structureel afwezig bleven, bood deze aanpak geen direct antwoord. Deze spanning bleef gedurende het traject aanwezig en werd niet opgelost. Dit heeft ook te maken met een vraag die vanaf de startbijeenkomst boven het traject hing: zitten de studenten te wachten op meer ver-binding? De ervaring dat sommige studenten meer individualistische motieven hebben voor hun opleidingskeus, zoals ook in dit traject naar boven kwam, maakt dat niet alle studenten gedijen bij dezelfde aanpak.

Ook de rol onduidelijkheid bij docenten werd als frictie ervaren. Het schakelen tussen organiseren, faciliteren en deelnemen vroeg om heldere afspraken.

“Eén iemand moet chef zijn... als je gaat wisselen, dat gaat niet goed.”

Daarnaast werd de tijdsinvestering expliciet benoemd als begrenzing. Voorbereiding, uitvoering en reflectie vroegen meer tijd dan binnen de dagelijkse praktijk vanzelfsprekend beschikbaar is.

Achteraf reflecteerden docenten dat de oorspronkelijke ambitie, co-creatie met alle studenten, waarschijnlijk een te groot doel was. Deze fricties werden niet ervaren als mislukkingen, maar als inzichten in de grenzen van wat mogelijk is binnen deze context.

5. Inzichten en richting voor vervolg

Inzichten

Op basis van de sessies en het samenwerken met de ontwerpgroep, formuleren we een aantal inzichten:

- Ver-binding ontstaat niet vanzelf door ruimte te geven; structuur en duidelijkheid blijken nodig om ruimte betekenisvol te maken.
- De houding van docenten, meedoen, luisteren, doorvragen.
- Aanwezigheid en betrokkenheid zijn niet louter individuele keuzes, maar sterk verbonden met groeps sfeer en context.
- Positieve ervaringen bij studenten zitten niet in 'leuk', maar in samen werken aan iets dat ertoe doet en gezien en gehoord worden.
- De aanpak bereikte vooral studenten die aanwezig waren; afwezigheid blijft een grens die niet binnen de les alleen kan worden opgelost.

Deze inzichten zijn geen conclusies, maar richtingwijzers voor de toekomst.

Advies voor vervolg

Op basis van alle ervaringen en reacties, adviseren we om vervolg te geven aan Experiment Ver-binding. Onderdeel hiervan kan zijn om volgend jaar wederom 'een piek' te creëren in de tweede periode bij enkele klassen. Dit geeft momentum en aanleiding voor gericht experiment. Minstens zo belangrijk is om daaromheen een meer doorgaande aandacht voor co-creatie, ver-binding en aanwezigheid te creëren. Daarbij zijn aandachtspunten:

- Zie ver-binding niet als methode, maar als iets dat vraagt om aandacht, voorbereiding, samenwerking en reflectie.
- Investeer in teamontwikkeling en professionalisering van docenten; dit werk ontstaat niet vanzelf.
- Betrek meerdere perspectieven (zorg, begeleiding, teamleiding) bij het vraagstuk van afwezigheid.

Ontwerp vragen voor de toekomst

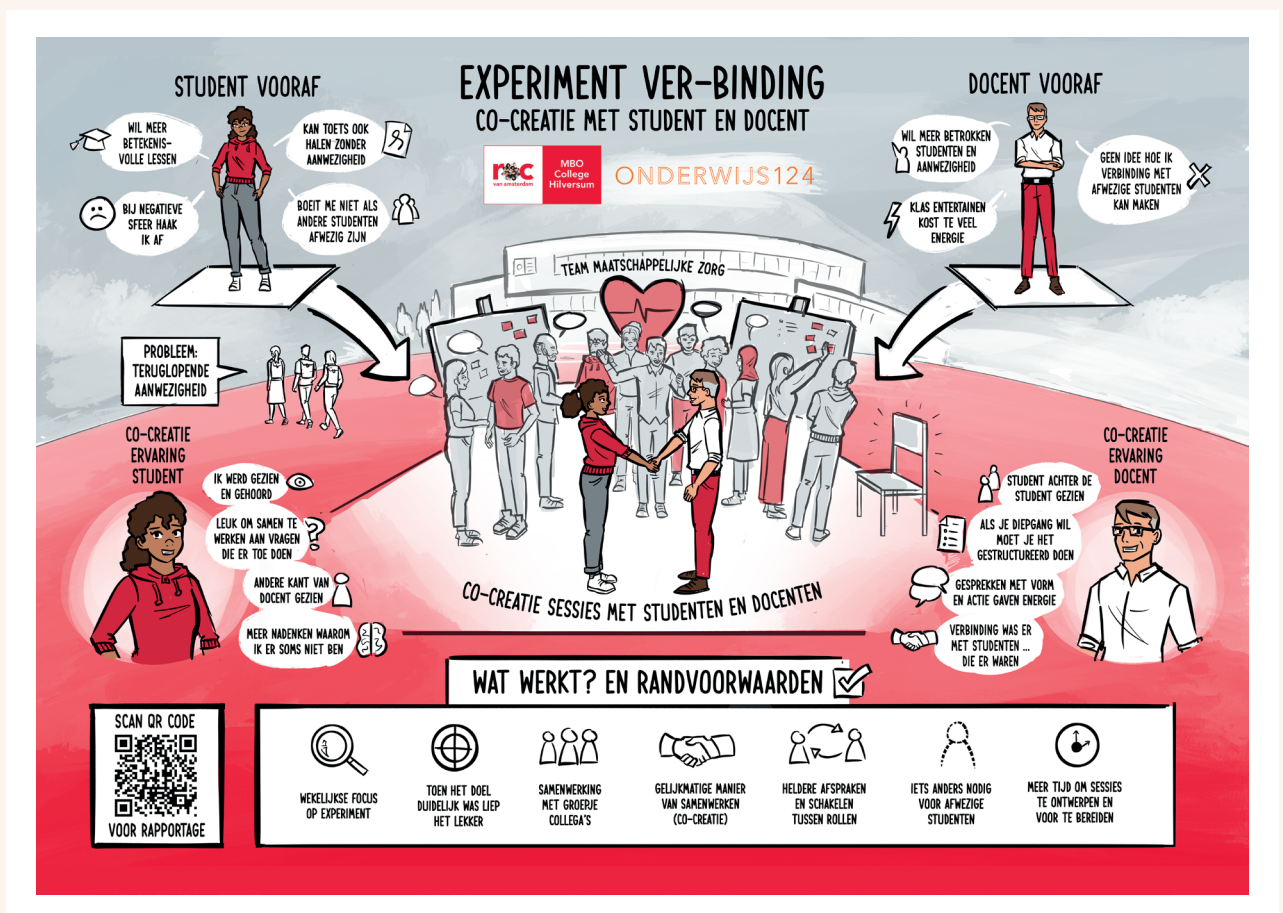
Onder Experiment Ver-binding liggen grote vragen, die zich niet snel laten beantwoorden. Zij nodigen uit tot verder onderzoeken Twee lichten we er graag uit:

- Wat vraagt het vraagstuk van afwezige studenten, en wie zijn daarbij allemaal aan zet, binnen én buiten de les?
- Hoe creëren we ruimte voor betekenisvolle momenten, zonder de verwachting dat dit elke week of voor iedereen werkt?

Slot

Dit rapport sluit geen vraagstuk af. Het laat zien wat zichtbaar wordt wanneer we co-creëren en gelijkwaardig in gesprek zijn. Wat er gebeurt wanneer ver-binding niet wordt opgelegd, maar onderzocht. Het laat zien dat ver-binding niet zit in één werkvorm, maar in het samenspel. Wat daarmee verder gebeurt, ligt niet vast. Het laat zien dat aanwezigheid gaat over er zijn én over gezien worden. Wederkerig. Daarin schuilt ruimte voor vervolg.

Voor studenten,
voor medewerkers,
voor het werkveld van Maatschappelijke Zorg,
voor de samenleving.

Colofon

Experiment Ver-binding

Auteurs:

Sabine Joosten, Laura Polder,
Pieter Baay

Met medewerking van:

Simone Kooij

Ontwerpteam:

Marieke Nelis, Jihane el Amrani,
Björn Ciggaar

Vormgeving:

Aad van Altena (Fanaad)

2025-2026

Over Onderwijs124

In de netwerkorganisatie Onderwijs124 werken onderzoekers, adviseurs en kunstenaars samen aan pedagogische praktijkinnovatie in het mbo. Op het snijvlak van kunst en professionalisering raken wij hoofd, hart en handen van deelnemers. In meer dan 30 mbo-instellingen werken we met alle doelgroepen van studenten tot en met bestuurders.

Centrale thema's zijn goed onderwijs, teamontwikkeling, leiderschapontwikkeling en praktijkgericht onderzoek & innovatie.

www.onderwijs124.nl

ONDERWIJS124